

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

FOLKVÄNNEN.

En illustrerad Månadsskrift

för

Bildning och Nöje.

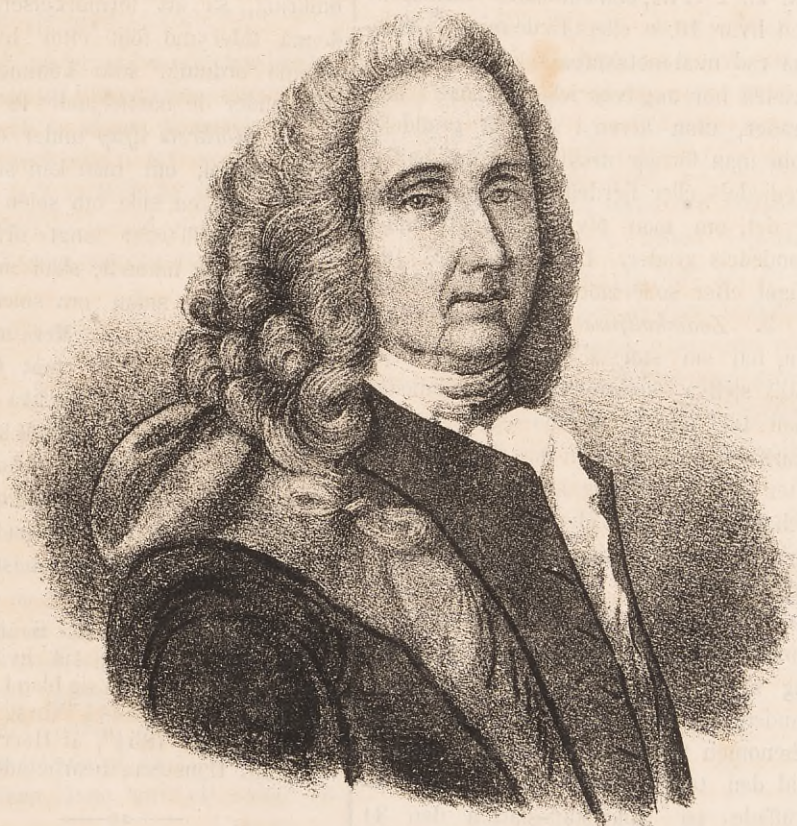
N° 6.

Juni

1851.

Prenumerationspriset å denna tidskrift är för helt år eller 12 häften: **1 R:dr banko.** Prenumeration emottages hos de fleste Herrar Bokhandlare i Sverige och Finland, samt på alla postkontor, med tillägg af det postförvaltarearfvode, som kan betingas. — Om prenumerationsmedlen insändas till förläggaren, erhåller requirenten tidskriften sig tillsänd med posten under korsomslag. — Privata prenumerantsamlare erhålla hvar 11:te ex. gratis, om de anmäla sig direkte hos förläggaren.

Ludvig Holberg.

Om Förmörkelser i allmänhet och i synnerhet den totala solförmörkelsen den 28 Juli innevarande år.

(Forts. o. sl. fr. f. Nr.)

Medhjelparen upptecknar då genast både timman, minuten och sekunden. I händelse det skulle blifva för mörkt att kunna se sekundvisaren på uret, bör man bereda sig på att hafva ett tändt ljus till hands.

2. *Temperaturens aftagande emot midten af förmörkelsen och dess tilltagande emot slutet.* Man upphänger en thermometer i fria luften och uti skugga, något före förmörkelsens början, t. ex. kl. 2 e. m., och antecknar värmegraden hvar 10:de eller 15:de minut, i samma rad med motsvarande tiden. Värmegraden bör angifvas icke allenast i hela grader, utan äfven i så små graddelar som man förmår urskilja, såsom halfva, tredjedels eller fjerdedels grader. Bäst är det, om man öfvat sig i att afläsa tiondedels grader. Detta fortsättes tills något efter solförmörkelsens slut.

3. *Zodiakalljuset*, som omgifver solen, har sin största intensitet närmast intill sjelfva solkroppen; men emedan man till följe af solens eget, mycket starkare ljus, ej kan se det förr än efter solens nedgång i Februari månad, och äfven då blott den öfversta, svaga spetsen deraf, så har man, under en total solförmörkelse tillfälle till att iakttaga den innersta, starkare delen af det-samma, och hvilken del då plägar visa sig såsom en röd gloria, omgifvande randen af den mörka månen. Detta fenomen tyckes hafva blifvit bemärkt vid den totala solförmörkelse, som inträffade på Stiklestad-slätten den 31

Augusti år 1030, emellan kl. half till 2 och kl. 4 e. m., under det slag, som konung Olof den helige då höll emot de upproriske bönderne, och i hvilket han föll såsom martyr för den christna religionen. Snorre Sturleson säger nemligen: "Vädret var skönt, och solen lystte på den klara himmelen; men då striden började, slog sig rödhet på himmelen, äfvensom på solen; och innan striden ännu upphört, blef det så mörkt, som om natten. Månen var då, likasom vid solförmörkelsen den 28 Juli 1851, vid den uppstigande noden, och då, såsom ofvan blifvit anfördt, månbanans noder på 18 $\frac{2}{3}$ år gå en gång rundt omkring hela himmelen, så finner man, att under de mellanliggande 821 åren hafva dessa noder gått 44 gånger rundt omkring, så att förmörkelserna under denna tiderymd följt efter hvarandra i samma ordning, som kommer att äga rum under de nästföljande 49 åren.

4. *Mörkrets djup* under den totala förmörkelsen; om man kan se stjernor och på hvilken sida om solen de synas; om nära intill eller långt ifrån henne. Som förut är nämndt, skall man sannolikt på vestra sidan om solen se Venus och på den östra Mercurius, samt äfven Jupiter längre mot Öster och Mars i Vester, båda ungefär lika långt från solen. I närheten af, men något lägre än Jupiter synes stjernan Spica uti konstellationen Jungfrun, till venster Regulus i Lejonet och till höger tvillingstjernorna Castor och Pollux, samt Carlvagnen nästan midt öfver förmörkelsen.

5. *Djurens beteende.* Sannolikt skola foglarne sätta sig till hvila och en ovanlig ängslighet visa sig bland husdjuren. (Efter en uppsats i "Norsk Folke-Kalender for 1851", af Herr Professor Chr. Hansteen, bearbetadt af J. J. A.)

Den lärda Smeden.

(Forts. o. sl. fr. f. N:r.)

Den 18 Augusti räknade han 456, några månader sednare mer än 1000 medlemmar, och på den yppiga amerikanska jorden frodades utsädet med öfverraskande hastighet. Redan i September blef en stor församling af *Fredsoänner* hållen i London. Några Tyska togo del deruti och ett årligt förnyande af denna fredskongress beslöts. Den egde ock rum i Brüssel i Oktober 1848, under Burritts personliga deltagande, samt i Paris 1849, under Victor Hugos ordförande, på årsdagen af Bortholomemat-ten, då, knappt 200 år förut, i samma stad, Frankrikes protestantiska undersåter af sin egen konung nedsköto såsom hetsadt villebråd.

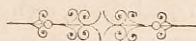
Denna kongress förnyades i Aachen 1850. Dess afsigt var att tillvägabranga en allmän afväpning och för sådant ändamål bereda furstarne och folken att ur alla nationer välja och underkasta sig en skiljedomstol, som, på grund af allmän folk-rätt, afgjorde om stridigheter förekommo.

När man beräknar att blott de Europeiska krigen, endast från 1793 till 1815 hafva kostat mer än 10 millioner människor och öfver 400,000 millioner i guld, utom hvad arméernas underhåll i fredstider belöper sig till, samt allt det moraliska fördref, som af krigen alstras — och deremot sätter det oberäkneliga gagn, som dessa människor och medel, hvilka i krigen spillas, skulle kunna ut-rätta, om kristendomens kärleksanda i stället blefve rådande bland folken, så kan väl intet tvifvel ega rum om de oändliga fördelarna af ett sådant förbund. Det har äfven länge varit ett ämne för

tänkande människovänners förundran, att, bland de mäktige på jorden, som besluta om krig och fred, ännu ingen påmint den andre, att alla kristnas gemensamme Herre och konungars konung, Jesus Kristus, bestämt förbjudit all slags fiendtlighet emellan sina bekännare, men kallat dem till en helt annan strid, än den de föra mot hvarandra. De blodiga krigen hafva varit tillåtna för hedningar, judar och mahomedaner; men alla Khristi sanna tjenare och vänner hafva fått ett *nytt* bud och deruti ett kännetecken, som skulle skilja dem från alla andra. Detta kan läsas uti Johannis Evangelium 15 kap. 34, 35 v. — En jmförelse mellan det gamla och detta nya är att finna i Matth. 5: 43—48. Detta är ock troligen på denna grund som den fattige smedgesällen, hvilken under sitt mödosamma kropps-arbetes hvilotimmar lärt sig att tilltala hvarje folk på dess eget språk, vågat sig ut i hela världen att yrka ett allmänt fridsförbund. Vi böra bedja och hoppas att det stora företaget måtte lyckas. Det kan ock väl vara ett skäl till förundran, att något sådant ej *förr* kommit å bane. Men det goda går långsamt på jorden och möjligen skall det ännu dröja innan Burritts höga och sköna tanke blir fullbordad. Men derom gäller såsom om allt verldsomskapande:

Är det verket af Gud, skall det bestå;

Är det människoverk, skall det förgå.

På Östergarns-berget på Gotthland.

”Ofvanpå detta höga och på alla sidor afbyggna berg var i Nord-Ost en härlig prospekt: man såg härifrån vid Bergs-roten sjelfva Kyrkan, derutöfver de härlige Åkrar och Ängar, de gröna Lundar, de på lika sätt afbyggna mindre Berg, Hafsvikar, och det blå Hafvet, alltifrån Sankt-Olofsholmen, lyste hit; så att man på denna Öen näppeligen kunde ernå något behagligare rum för ett Sommar-flus’ anläggande”.

Carl von Linné, *Gottl. Resa år 1741.*

Såge man Gotthland uppifrån, så skulle denna ö ungefärligen likna ett jättstort alablåd, flytande på den blåa sjön. På midten — mellan Vester- och Östergarn — hur nemligen ön sin största bredd (4 ½ à 5 mil), och smalnar sedan mot båda ändarna. Östergarns Socken är en mot öster (såsom namnet, hvilket betyder öster-strand, ger tillkännna) utskjutande halfö, med många vikar, såsom Katthammarsvik, Djup-vik, Herre-vik och Sand-vik, och har i fordom-timma, då Gotthland på flera ställen var genombrutet af hafvet, bildat en liten ö, som medelst landets höjning samt uppgrundning och hopslänning af kalkpartiklar, jord, sand och sjötång, småningom vuxit tillsamman med fastlandet. Den gamla sägnen om en stor jerring, inslagen i berget, söder om Högstens gård, vid den fordna segel-leden*) mellan Katthammarsvik och Sandvik, anses vittna härom; de af vågorna afslitna och afnötta klipporna, jordmånens egendomlighet i dalsänkningen, der fordom mellan bergen sjön gick fram, och der ofta ännu om vårarna står vatten, och der man stundom vid dikens gräfvande träffar

*) Wallin, *Gottländska San.lingar*, 2:a Delen, s. 96.

hoptals med skal efter små hafs-snäckor; vidare några gamla namn, såsom t. ex. ”Ny-garn” (eller: den nya stranden), såsom socknen fordom kallades, till åtskillnad från annexet Gammalgarn (den gamla, landfasta delen), och ”Skepps-gärdet”, benämningen på en äng vid Högstens, och slutligen det uttrycksfulla språkbruket, som alltid säger: på (och icke: i) Östergarn, liksom man säger: på Fährön, på Gotthland o. s. v., vittna ännu i dag, att Östergarn fordom på alla sidor varit kringflutet.

Bland bergshöjderna på denna half-ö stanna vi nu en stund på det företrädesvis s. k. Berget, samma ställe, der den odödliche naturforskaren, hvars ord vi ofvanföre antecknat, för hundrade år sedan hänrycktes af ”den härliga *prospecten*”, och anhålla, att genom en utförligare skildring få gifva ett åtminstone flygtigt begrepp om tallans egendommiga skönhet.

På trenne sidor se vi östersjön, som nästan dagligen är öfverströdd med segel, ty alla rysslandsfarare pläga här hålla in under landet, för att sedan med ledning af Fyrbåks-tornet på den utanför liggande Östergarns-Holmen fortsätta sina kurser. Sjelfva berget, hvarpå vi stå, är slätt och naket, med taggiga gränslinier, och med förbränd grönska; på många ställen ligger kalkhällen i dagen, mellan hopkrympta enbuskar och blekgrönt ”lupp-gräs” (*Asclepias Vincetoxium, L.*). — Det är mot norr egentligen som utsigten har karakter och omvexling. Här se vi tätt under berget Östergarns kyrka, beklagligen liten och oansenlig, och beröfvad både in- och utvändigt alla de prydnader, som göra de gottländska landskyrkorna så synnerligen märkliga

och vackra *). Men äfven denna kyrka har fordom kunnat mäta sig med sina sköna systrar, tills hon åren 1715 och 1717 blef på förfärligt vis utplundrad, bränd och förstörd af rysarne, hvilka på det förstnämnda årtalet tillochmed bortsläpade dess pastor, Nils Larsson Neogard, och fyra af hans pastoratsboar i fångenskap, ur hvilken Neogard återkom efter 2:e års bortovaro. Till venster om kyrkan ligger prestgården, vänligt omhågnad af lönn-, valnöt- och andra fruktträd. Och bakom kyrkan utbreder sig prestgårdens s. k. högård, en äng på Gottlands vackra vis, d. v. s. en park med buskar och träd, ordnade så, att Linné om dessa ängar måste utbrista: "Här har Naturen föreläst Konsten"! Denna högård, en del af den fordna segelleden, smyckas främst af en ung och gles björkskog, med dess finna, hvita stammar och ljusa, lockiga löfhängen, hvilka aftonsolen nu på den sammetsglänsande gröna ängsmattan aftecknar i långa, mjuka och dunkla skuggor. Längre bort möter en blandning af löf- och barrskog; den sednare är visserligen stel och mörk, men håller trofast sin färg året om. Denna för norden egendomliga och vanliga blandning är likväl så angenäm, att ögat aldrig tröttnar vid det skiftande färgspelet, vid den starka kontrasten mellan vekheten och styrkan, mellan det qvinliga och det manliga i skogens gestalter. Nedom högården ligger den s. k. hemhagen, oförgätlig för vandraren genom doftet af sin *Linnæa*, den ljufvaste bland alla ljufva blommor, hvilken här växer ymnig kring gångsti-

gen till Hamra. Och här vidtager nu ett mörkt bälte af idel barrskog, tills närmare hafsstranden landskapet åter öppnar sig, och hamnen Katthammarvik med sina bygder och bryggor träder fram. Här ligger det herregårds-likade Katthamra, det nätta Annas-nöje med sin nederländska façad, och på större eller mindre afstånd från hamnen bondgårdarna Gann, Guthenvik, Hallvede, Vassmunds och Hamra, m. fl., omgifna af åkrar och ängar. Och så kommer i ordningen det rörliga, det färgrika hafvet, som här bildar en bred vik, hvilken afdelas af små utskjutande uddar, och som infattas af Gothem- och Slitölandet samt längst i fjerran af den minnesrika Sankt-Olofs-holm, der Norges Konung Olof Haraldsson (år 1028) begynte predika kristendomen, och der ruiner finnas af hans kapell och der man visar en urholkad sten, som plägar kallas "Sankt-Olofs tvättskål". — Öfver den på vit kalkfot hvilande mörkgröna landstrimman reser sig Gothem's höga torn och ett par andra kyrkspiror.

Vända vi nu vår blick längre åt öster, så skåda vi det nästan tvärt afskurna Grogarns-berget, märkligt för lemnningar af i forntiden uppkastade jordvällar, och hvars omgifning är så rik på sköna stenförvandlingar af forntida vattendjur, och öfver hvars skogbeklädda ås man ser Östergarnsholmens fyrbåk lyfta sitt hvita, fjerr-synliga torn, och skeppen på hafvet i fjerran tyckas liksom segla i trädtopparna. Längre till höger dröjer ögat en stund vid vägen till Herrevik, hvilken väg slingrar fram mellan äng och skog; och ännu längre bort, ehuru gömd bakom berget och skogen, ligger Sysne-udden med Sandviken, der svenska flottan, skickad till den af ryssarne öfverrumplade öns räddning, ankrade 1808. Till venster åter

*) Helt nyligen har Östergarns kyrka i ett hänséende vunnit ett företräde framför de flesta af öfriga landskyrkor på Gottland, neml. genom sitt nya och goda Orgelverk.

kröker sig berget, brant och skrofligt, och fortsätter sin sträckning bortom Guthenviks kalkugn.

Taflan, som vi betraktat, har berg och sjö, har dal och skog, har odling och bygd, har både mörka skuggor och strålande dagar, och solnedgången i fjerran och dess färgspel i luft, öfver haf och jord kan trotsa den dristigaste målares pensel. Törhända skulle tecknaren, för att få sin tafla idealisk, vilja omgestalta eller ifylla ett och annat; men ändå, såsom naturen och odlingen danat den, är taflan skön och minnesvärd, och enhvar som klättrat upp till Berget, mellan de stupande klippblocken, skall finna sin möda tillfyllest belönad. Och om vandraren, väl uppkommen, sedan lutar sig ut öfver bergs-randen, skall han till och med finna ett nöje i betraktandet af den förstörelse, som berget har undergått. Ty från den i horisontala lager ordnade bergsmassan hafva tid efter annan stycken lossnat och ramlat, och dessa fragmenter hänga dels på äfventyrligaste vis öfver hvarandra, och tyckas hvarje ögonblick vilja fortsätta rullningen utför ättestupan, och bilda emedertid än en dunkel grotta, än en liten hålväg, i hvilken man efter en viss tvekan kryper in, och tackar sedan Gud, att man lyckligt kommit igenom; — dels hafva de stannat upprätta såsom bauta-stenar, eller ock hvila de djupt insjunkna i slutningen.

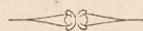
Stundom händer det, att folket i bygderna häromkring plötsligen förnimmer ett dån, liksom af en nära åsk-knall: det är då ett nytt klippstycke, som ledsnat vid sin plats deruppe, och som med buller och brak vältrar sig utföre för att få hvila och ro på grönskande mark.

Utsigten från det kala, ofruktbara, af sol och storm förhärjade berget, utsig-

ten öfver templet och kyrkogården — öfver bygderna och odlingarna — öfver den skuggrika skogen och de fridfulla lundarna — öfver det brusande, glittrande hafvet med de ilande farkosterna — och slutligen öfver det blånande landet i fjerran: hela denna utsigt ville jag förlikna vid en stilla ålderdoms återblick öfver sitt framfarna lif — öfver sin ungdoms brusande lidelser, glittrande dimbilder och stolta, mot ett drömdt fjerran ilande tankar — öfver den mognare ålderns mödor och skördar — öfver fröjder och sorger — öfver det egna hemmets skugga och frid — allt detta ligger här i bild, liksom en vandringskarta, för den gamles öga. Han står, der den jordiska vägen ta'r slut, han har nu det sista steget kvar. . . . .

Och solen går ned, och dernere i dalen ringer tempeiklockan till aftonbön. Kring kyrkan ligger "Guds Åker", rik på gräs och blomster, hvilka — liksom ljufviga löften — spira upp ur stoftets hvilokamrar.

G. L. T.

En förbättrad method att bereda lin.

Beskrifven af N. Björnbeck.

Denna nya method har till ändamål att användas i stället för den hos oss nu brukliga linrötningen, och är af Hr B. beskrifven på följande sätt:

Linplantan består af 3:ne delar: trädet, fibrerne och limmet, som sammanbinder fibrerne. Då lin skall beredas för spinning, är det nödigt att från de rena fibrerne afskilja så väl den trädaktiga delen, som lin-ämnet. Den förra borttages mekaniskt på förut kända sätt, men

B. E. FOGELBERG.

BESTRÖTTER ARBETTER

Handverkare Familjen.

PERUZE

Handwritten text, possibly a page number or title, located on the left side of the page.

Small, faint text or markings located near the bottom left corner of the page.

för att skilja lim-ämnet från fibrerna, har hittills här i landet den mera långsamma och osäkra methoden att *röta* linet blifvit använd; hvaremot vid den nya i England nyligen uppfunna methoden, hvarigenom lim-ämnet fullkomligen afskilles från fibrerna, förfares på följande sätt:

Linplantorna tagas, sådane de komma från åkern, eller ock efter en partiel rening, och kokas under 3:ne timmar i vatten, som innehåller $\frac{1}{2}$ procent vanlig soda. Sedan denna process ägt rum, lägges linet uti vatten, uppblandadt med svafvelsyra, i den proportion, att en del svafvelsyra finnes mot 500 delar vatten. Derefter torkas linet, brytes och renas*) på vanligt sätt, dock bör anmärkas, att denna rening går dubbelt lättare än vanligt, och att hela beredningen kan verkställas på kortare tid än en dag.

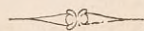
Det lin, som sålunda erhålles, har långa fibrer, blir lika i styrka och alldeles färgfritt, samt är tjenligt till alla de behof, hvartill lin hittills begagnats.

Men detta lin kan tillika så beredas, att det kan spinnas och användas på samma sätt som, och i förening med, silke, ull och bomull. I detta fall afskäres linet i behöfliga längder, hvilket kan göras antingen före eller sedan ofvanstående behandling ägt rum, och lägges det derefter uti en upplösning af dubbelt kolsyradt natron så länge, att det genom capillar-attraction blir fullkomligen genomdränkt. När så skett, uttagas fibrerna och läggas uti en upplösning af utspädd svafvelsyra, bestående af en del syra mot 200 delar vatten. Derefter blekas fibrerna, och när de äro torra, kardas de på samma sätt som bomull, och varan befinnes färdig för de olika ändamålen.

*) Bråkas och skäktas.

Å detta förfaringssätt har Hr Gross-handlaren Björnbeck erhållit 5 års patenträtt ifrån den 30 sisl. April.

(T. f. P. B.)

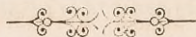
Ett synnerligen godt stenkitt.

Kalk blandad med lim gifver, efter Dr *Hellers* erfarenhet, ett aldeles förträffligt stenkitt. Man tillreder neml. en något tjock lösning af draglim, d. v. s. man upplöter limmet i kallt vatten, uppvärmer detta limgeiée och tillsätter under omröring så mycket kalkhydrat (nysläckt kalk), att den ännu varma massan blifver lagom tjock för det bruk, man deraf vill göra. De föremål, som skola kittas, måste på förhand, ommöjligt, vara lindrigt uppvärmda, och först derefter påstrykes det varma kittet å ytorne af brottet, hvilket bör ske ganska tunnt å finare saker. För öfrigt användes det vid kittning öfver hufvud nödiga förfarandet af bindning, anläggande af skruftvingar o. s. v. Man lemnar så det kittade någon liten tid orördt, och aftorkar derpå med våta lappar det öfver fogarne uttängda kittet, ännu medan det är mjukt, alldenstund man eljest, om det finge fullkomligt hårdna, icke mer vore i stånd att borttaga det. Detta kitt, ehuru beredt af hvar för sig i vatten lösliga beståndsdelar, blifver under förenad inverkan af luft och värme så fast och varaktigt, att det alls icke mera låter upplösa sig i vatten. Det tjénar lika väl till kittande af glas, porcellain och de mest olikartade ämnen. Man kan medelst detsamma fastsätta trä på sten, eller endera deraf på metall, ja, t. o. m. kitta metall vid metall, i synnerhet, om man i sista fallet blandar

något litet svafvelblomma i ett ännu varma kittet; och derjemte fäster detta kitt så starkt, att de dermed kittade saker snarare gå sönder på annat ställe, än der de äro kittade.

(Polytech. Notizblatt, 1851 N:o 1.)

Ludvig Holberg.

(Med porträtt.)

Ludvig Holberg föddes i Bergen år 1684. Hans fader hette Christian Holberg och hade tjent sig upp ifrån simpel soldat till öfverste i norska arméen. Han var en rättskaffens, tapper och gudfruktig man, och var derföre omtyckt af båda höga och låga. Medan sonen ännu var helt spääd, dog fadren, och efterlemnade en icke obetydlig förnögenhet, men hvaraf dock större delen gick förlorad under en eldsvåda. Tio år derefter dog äfven modren och efterlemnade, utom Ludvig, fem andra barn.

Vid tio års ålder blef Holberg inskrifven som soldat, vid "det oplandske Regiment", men då prestmannen Otto Munthe, en släkting till Holberg och åt hvilken han blifvit anförtrodd, märkte hans stora lust och anlag för studier, lät han honom åtnjuta undervisning tillsammans med sina egna barn. Efter någon tids förlopp blef han intagen i Bergens skola, der han gjorde hastiga framsteg och kom till akademien 1702.

I Köpenhamn vinlade han sig mycket om de lefvande språken, men underlät dock icke att flitigt studera teologi, hvori han gjorde så stora framsteg, att han inom kort erhöi högsta betyget. Men fattigdomen nödgade honom att för någon tid återvända hem till Bergen och

antaga en informatorsplats hos biskop Smidt.

Denne man hade rest mycket, och då Holberg läste hans dagböcker, kunde han icke längre motstå sin länge närda håg att besöka utlandet; han lemnade derföre sin informatorsplats och begaf sig först till Holland och sedan till England, hvarest han qvarstannade i två år och uppehöi sig med att gifva undervisning i språk och musik.

Återkommen till Köpenhamn blef han antagen att åtfölja Etatsrådet Poul Bindings yngste son, Anders Binding, på dennes resa till utlandet, och kom då i tillfälle att få bese en stor del af Tyskland. Då han derifrån återkom fick han plats på Borchs Collegium. Här skref han fyra latinska disputationer, och, 1711, en inledning till de förnämsta Europeiska rikenas historia, hvilken mottogs med så mycket mera bifall, som det var den första danska skrift i sitt slag.

Kort derefter tilldelades Holberg, genom geheime-rådet Ivar Rosenkrantz's bevågenhet, ett stipendium af 100 Rbdr årligen i 4 år. Han reste då till Holland, Frankrike och Italien. Dels af sparsamhet, och dels till följe af sin svaga helsa, tillryggalade han största delen af denna resa till fots samt uppehöi sig för det mesta i Paris och Rom. Här umgicks han med lärda män, besökte flitigt de offentliga bibliothekerna och hade ständigt ett öppet öga för folkens karakter och seder.

År 1716 återkom han från denna sin tredje utländska resa och tvenne år derefter utnämndes han till Professor vid Köpenhamns universitet, först i filosofien, sedermera i värtaligheten och slutligen i historien.

Den flit och ihärdighet som städse besjälade Holberg, visade sig nu i de mångfaldiga, dels underhållande, dels

alvarsamma arbeten, som utgingo från hans hand. De viktigaste af dessa äro "Peder Paars", en digt, hvori författaren parodierar den svulst och de öfverdrifter, som finnas såväl i de gamla, som i de nyare skaldernas hjeltedigter. Denna skrift bedömdes mycket olika, men lästes emellertid med en sådan begärlighet, att tvenne upplagor af densamma utsåldes på halftannat år, hvilket icke förut varit fallet med någon annan dansk bok, och slutligen blef den öfversatt på flera språk.

Derefter skref han sina utmärkta komedier, till antalet icke mindre än 32. Som man på den tiden saknade goda, med tidens anda öfverensstämmande original-skådespel, och i stället måste hjälpa sig med, för det mesta dåliga, öfversättningar, uppmuntrades Holberg af många att skriva för teatern. Han åtog sig detta och det lyckades honom fullkomligt; ty han hade icke allenast studerat den grekiska Aristoteles, utan äfven den grekiske Aristophanes, romaren Plautus och fransmannen Moliere's mästerverk; äfvensom sina landsmäns, isynnerhet de lägre ståndens seder, språk, fördomar och andra egenskaper. Men Holberg åtnöjde sig icke med att blott skriva komedier; han gaf till och med skådespelarne anvisning att rätt utföra sina roller, och utöfvade ett väsentligt inflytande på såväl deras som publikens smak, så att man kan betrakta honom såsom den danska dramatikens fader. Dessa komedier blefvo likaledes öfversatta på flera språk och på några till och med flera gånger.

Derefter utkom "Nils Klins underjordiska resa," hvilken först skrefs på latin och trycktes år 1741. Denna skrift är till det mesta en politisk satir, hvilken, likasom Peder Paars, i

början väckte någon ovilja som dock snart upphörde. Den blef öfversatt på 8 språk.

Dernäst följde: Beskrifning öfver Danmark och Norige, Danmarks Rikes Historia, hvilken går från de äldsta tider till Fredrik den tredjes död. Namnkunniga hjeltars och hjeltinnors biografier. En allmän kyrkohistoria från kristendomens början till Reformationen samt Judiska historien från skapelsen till nyare tiden.

Såväl dessa, som flera andra af hans arbeten hafva blifvit öfversatta på åtskilliga främmande språk och fördelaktigt recenserade i utländska journaler. De bidrogo till att rena smaken, utbildade språket, och väcka lust för läsning, i det de lästes, icke allenast af lärda, utan äfven af borgare och bönder. I Sverige fanns det på den tiden bönder som till och med satte en ära uti att icke blott äga utan ock känna innehållet af Holbergs arbeten.

Holberg sökte äfven att hos andra väcka lust för skriftställereri. Såsom anonym utfäste han, flera år i rad, premier för det bästa poem öfver ett eller annat moraliskt ämne, hvilket hade till följd, att åtskilliga förträffliga danska poesier blefvo prisbelönda.

Dels genom sin sparsamhet och dels genom utgifvandet af sina många skrifter hade han förvärfvat sig en betydlig förmögenhet, hvilken han använde på det ädlaste och mest oegennyttiga sätt. Han köpte nemligen åtskilliga landtegendomar, som han testamenterade till Sorö akademi, då denna åter upprättades under Fredrik V. Likaledes skänkte han till nämnde akademi hela sin boksamling och dessutom 12000 *R.* i kontanta penningar.

För denna gifmildhet upphöjde honom konungen till baron och bestämde

tillika att de gods som han skänkt till Sorö akademi, ständigt skulle utgöra ett baroni, under namn af baroniet Holberg. Holberg bestämde dessutom att räntan af 16000 *Rl.* hvarvt annat år skulle såsom hemgift öfverlemnas åt någon fattig flicka.

Holberg gifte sig aldrig och lefde mycket tarfligt. Ut i sitt lefnadssätt iakttog han den strängaste ordning. Han uppstod, spisade och gick till sängs vid vissa klockslag. Han deltog nästan aldrig i sällskapligen nöjen, och då någon inbjuder honom till supé, kom han och dröjde ett par timmar, hvarunder han muntert konverserade med gästerna, men gick alltid hem före måltiden. Hans helsa, som ständigt var ganska svag, gjorde detta lefnadssätt nödvändigt.

Han intresserade sig mycket för musiken, och idkade den flitigt, i det han spelade violin med en ovanlig skicklighet. Han samtalande gerna med fruntimmer och icke blott med de qvicka, utan äfven med de mindre bildade damerna. Oaktadt han blef ganska gammal, fortfor dock hans arbetssamhet ofafbrutet; men under de sista åren blef han mycket sjuklig och inväntade, med lugn, döden som inträffade d. 27 Jan. 1754.

Han begrofs i ett kapell i Sorö kyrka och akademien lät prägla en medalj till hans ära.

Holberg var en, för sin tid, ljus och herrlig ände och det var han, som gaf lif åt det danska språket. Han öppnade för sin samtid en alldeles ny, andlig verld, och kan anses, i hänseende till litteraturen, hafva gifvit Danmark sin nationalitet. Han var en stor man, som var ett århundrade före sin tid, och Danmark skulle, utan honom, icke hafva kommit i besittning af en så

sjelfständig, rik och värdefull litteratur, som det nu äger.

Blekingska Folk- sagor.

Berättade
af
Pehr Thomasson.

I. MENNISKANS STJERNA.

För hvarje människa, som födes till verlden, upprinner en ny stjernu på himlahvalfvvet. I början är denna stjerna dunkel och blek; men så snart barnet erhållit dop och kristendom, blifver den strålande och klar. Som en Guds engel sitter nu stjernen deruppe och skådar ned på människan: hon må vistas inom stora städer, ståtliga slott och prunkande salar, eller också långt bort i ödemarken; öfver allt följa dock stjernans blickar hennes vandring och ingen handling är fördold inför dess allseende öga. För hvarje god gerning, som människan utöfvar, faller hennes stjerna en glädjetår, och straxt uppspirar en fager ros eller blomma på jorden. För hvarje ond gerning, som människan utöfvar, faller hennes stjerna en sorgens tår; men af denna blir det antingen en krälände mask eller också en giftig fluga. I samma ögonblick som människan dör, försvinner stjernen på himlarunden; sväfvar hon då klar och skinande uppåt, så följer anden med till ljusets boningar; men faller hon gnistrande ned, så bär det af till mörkrets rike. Har människan varit tålig och god, så växa rosor och blommor på hennes graf; men om hon varit elak och ond, så kråla hungriga maskar i sanden och giftiga flugor surra deröfver. — Fly det onda och gör

det goda, så finner din ande fröjd i himmelen, och ditt stofv ro i grafven.

II. NÄKTERGALEN.

När de andra foglarna hvila i sina varma bon, får den lilla näktergalen ingen blund i sina ögon; ty han sitter i törnrosbusken och sjunger hela natten. Hvarföre får den stackaren ingen ro?

Jo, orsaken är den: Det var för längesedan en prinsessa, som Gud hade begåfvat med den allra ljufvaste röst. Hon for kring hela världen och sjöng, och hvarest hon lät höra sig, blef folket alldeles förryckt; det förgudade henne och glömde Honom, som är all godhets gifvare. Till slut blef hon själf så högmodig öfver sin sång, att hon glömde bort både Gud och goda menniskor. Då vredgades Skaparen och förvandlade henne till en näktergal, som måste flyga omkring och sjunga ända till domedag.

Och därför sitter den lilla näktergalen i rosenbusken och klagar, när de andra foglarna hvila i sina varma bon.

III. NORRSKENET.

I den tiden då äfven foglar och djur kunde tala, kommo tvenne svaneflockar öfverens om att flyga i kapp till den höga norden. Den ena blef långt efter, och i harmen deröfver ville den icke slå sitt läger nära de andra för sommaren, utan fortsatte färden ända upp till nordpolen, der de satte sig neder att hvila; men som här var förskräckeligt kallt, så fruso de fast med fötterna, och stå der än i dag. Ibland försöka de stackars svanorna att flyga, och när de då släppta med vingarna, så åstadkommer detta en glans på himlavalvet. Se der orsaken till norrskenet.

IV. ELFDROTTNINGEN.

En liten flicka satt en vacker sommarqväll på en hög klippa vid sjön och band en blomsterkrans åt sig. Bäst som hon så satt der och speglade sig i det klara vattnet, sade hon för sig själf: "Ack, om jag hade mig vingar såsom fiskmåsen, straxt skulle jag flyga ned på djupet af sjön, och höra den ljuv-

musiken som Necken spelar för de små elfvorna. Hon hade icke väl sagt detta, förrän hon hörde en underbar sång från sjön, som i lockande toner manade henne att komma ned på djupet, der hon skulle få se så mycket grannt, som aldrig någon menniska hade sett. Flickan besinnande sig litet; hon tänkte på fader och moder, syster och broder; men slutligen blef hon så förtrollad af sången, att hon glömde hela världen och hoppade ned i sjön. De små elfvorna kommo henne genast till möte, togo henne förtroligt i famn och döpte henne på nytt i det klara vattnet; satte sedan en guldkrona på hufvudet och krönte henne till sin drottning. När detta var gjordt, visade de henne en stor sal, som var den deiligaste hon någonsin hade sett: golvet var af rödaste guld, beströdt med äkta perlor, som skeno likt lysmaskar; väggarne voro klädda med levande plamträd, och på hvarje gren satt en hvit fogel och sjöng; bord och stolar voro af silfver; midt i salen stod en kungathron, på denna satt en gammal gubbe, som hade grönt skägg, hvilket räckte ända ned till knäna, på armen låg en guldsträngad harpa: det var Necken. Så snart han fick se den nya elfdrottningen, tog han harpan i handen och spelte en lustig polska. Genast togo elfvorna i ring och dansade. Så blef den lilla flickan evigt förvandlad till drottning. I början tyckte hon det var roligt, men snart blef hon ledsen af att vistas på sjöbottnen; hon gret hvarje dag, och då lofvade Necken att hon om nätterna skulle få komma i land i sällskap med de öfriga elfvorna.

Nu komma de också i land hvarje qväll, och dansa då omkring träden och tufvorna på marken, men så snart dagen börjar gry, ljuder Neckens harpa från sjön, och då måste de straxt fly tillbaka i böljorna; i flykten fälla de många tårar.

Dessa tårar skimra hvarje sommar morgon på blommorna i lunden, och om vintern tindra de som gnistor på den hvita snö.

Obs. Andersen's och Fogelbergs biografier intages i nästa häfte.

Subskriptions-Anmälan.

BIBLENS QVINNOR.

Ehuru många framställningar af det gudomliga, sådant det träder inför våra blickar uti de heliga skrifterna, svärligen låta förkroppsliga sig; ehuru det gudomliga, såsom föremål för trons och hoppets åskådning, i någon mån alltid måste förlora af sin ideella höghet och renhet vid framställning i konkreta och sinliga former, har man dock försökt att genom de sköna konsterna, och ibland dem synnerligast genom målarekonsten, väcka, lifva och underhålla känslan för den skönhet af oförgängligt herrliga gestalter, som på hvarje Biblens blad framträda för det kristliga sinnet.

Ingenstädes visar sig väl bilden af det gudomliga renare och herrligare än hos qvinnan, så vidt ett qvinnohjerta är mäktigt af den huldaste tro, den renaste kärlek, den oegennyttigaste sjelfförsakelse. Vill man fröjdas åt det bästa menskligheten äger. då måste man skåda in i själen af ett enkelt, oförderfvadt qvinligt väsende, då måste man gifva akt på dess innersta, hemligaste rörelser, då måste man lifvas af dess känslor, då måste man lära att med det lefva, älska, lida, dö. —

Måste detta sägas i allmänhet, huru mycket mer är det ej fallet med de många herrliga qvinnogestalter, som den bibliska historien för oss framställer? Hvilka ädla typer för styrka och mod, för kärlek och tro, för renhet och dygd! Hvar finna en renare barnakärlek än i bilden af Rebecka och Jephtas dotter! Hvilket rent sinre hämtar ej styrka och tröst vid betraktandet af Susannas oförtjenta smälek och dygdens seger! Hvem predikar en högre fosterlandskärlek, ett ädlare mod, än i historien om Ester och Judith! Hvar binner en starkare troseld än hos Kananeiskan; hvar finnes en herrligare resignation än hos qvinnorna vid Jesu kors!

Förläggaren tror sig gå både det religiösa sinnets och skönhetskänslaus fordringar till mötes, då han företager sig utgifvandet af ett arbete, som i teckningar och förklarande text kommer att framställa hvad den heliga historien af qvinliga karakterer har ypperligast. Såsom det i bokhandeln nu tillgängliga första häftet utvisar, höra gravyrerna, som illustrera detta verk, till de utmärktaste prestationer af modern konst. Texten blifver en i möjligaste mån trogen framsällning af de qvinliga karaktererna, sådana de finnas i sin ursprungliga gestalt uti den heliga historiens enkla berättelser. — Och vågar han tillförsäkra sig all den uppmuntran å den läsande publikens sida, som företaget, i kristligt och estetiskt hänseende, utan tvifvel förtjenar.

Arbetet kommer att utgifvas i 9 häften, hvardera innehållande tvenne gravyrer med åtföljande text, till ett pris af 32 sk. banko häftet.

Götheborg i Juli 1851.

C. F. Arwidsson.